

MORTUARIUM

Idéskiss till en fast utställning baserad på berättelser, föremål och historia
Österåsen

ÖSTERÅSEN

Österåsen nära Sollefteå var ett av fyra jubileumssanatorier i Sverige. Det invigdes 1901 under namnet Kungliga Norrländska lungotsanatoriet. Tuberkulossjukvården avvecklades 1960. Idag bedriver Region Västernorrland Österåsen som kompetenscentrum för livsstilsförändringar.

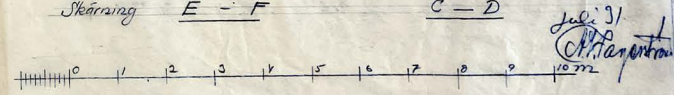
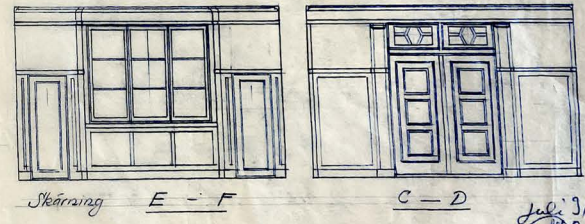
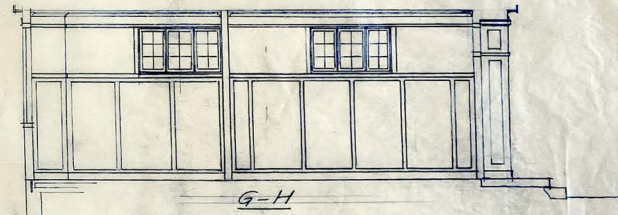
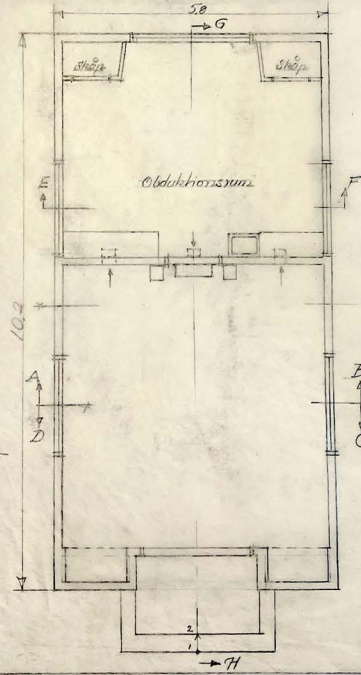
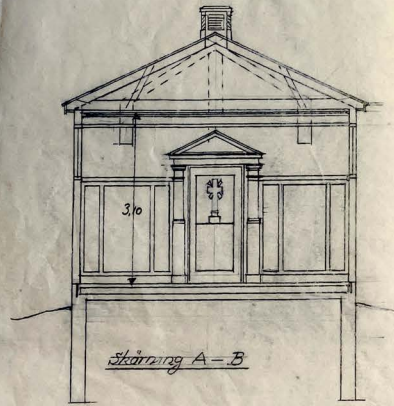
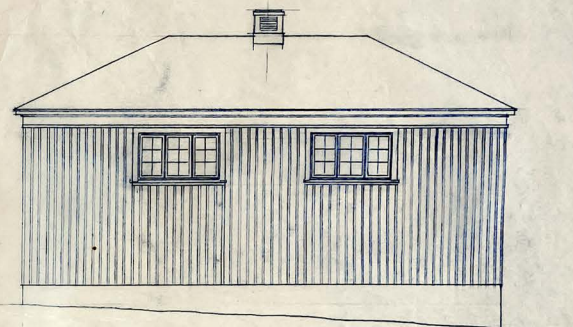
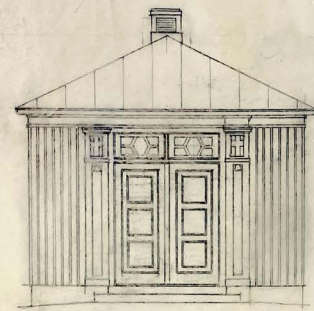
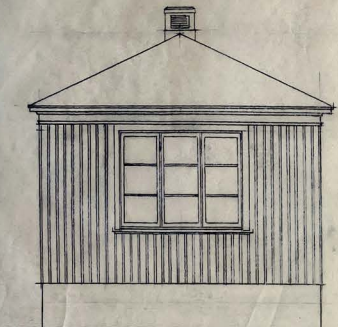
Mortuariet eller likboden är en liten byggnad som ligger lite vid sidan av huvudbyggnaderna. Det är i stort behov av restaurering och omvårdnad. Idéskissen är en del i ett större projekt med olika inriktning kring utställning/installation i Mortuariet.

Gestaltning

En form av fast utställning, varsamhet om rummen och dess nuvarande uttryck. Urval av material utifrån det som finns och forskas fram. Möjlig placering som ett galleri av fotografier, glasbilder, ljud och berättelser.

Övrigt material placeras i huvudbyggnaden som installationer och blir tillgängliga för de människor som befinner sig där på sina hälsofrämjande vistelser. Arbetet sker i dialog med Katarina Krutar, chefsläkare samt övrig personal.

Österåsens Sanatorium Mortuarium

Mortuariet eller likboden är en byggnad laddad av den verksamhet som bedrivits och de människor som blivit behandlade här.

TRO OCH ANDE

Mortuariets första rum är en plats för avsked. I centrum ett podium där den öppna kistan blev placerad, där de sörjande kunde ta avsked. Rummet släpper in ljus från en fönsterrad under taket. Mot fondväggen finns en marmorerad målning i gråblått och vitt med en liten altarhylla.

Målningen döljer en dörr som leder in till byggnadens andra rum, en plats för obduktioner. De två rummen kan tolkas som kropp och ande, vetenskap och tro.

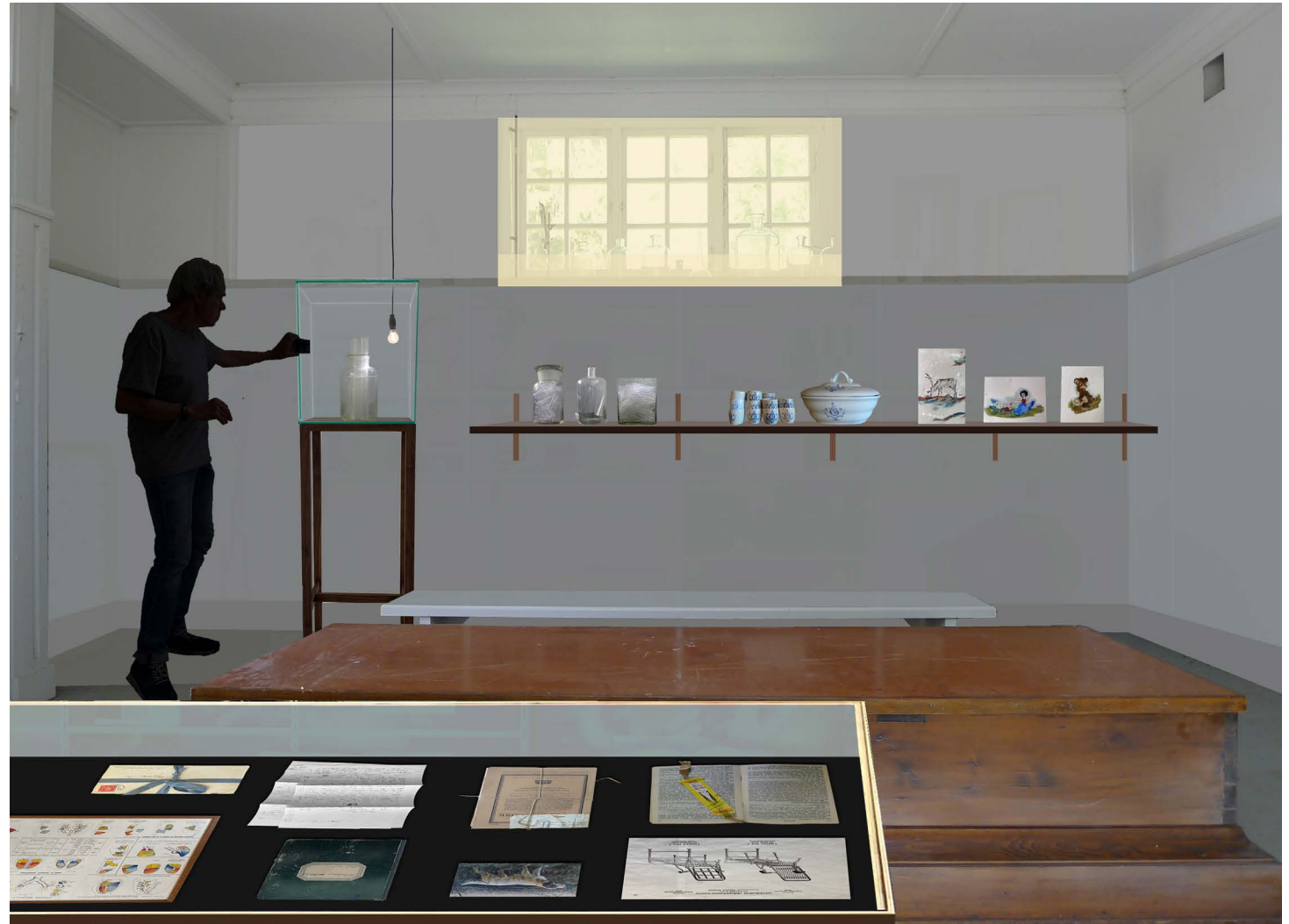
Rummet är tänkt för människornas historia och berättelser. Läkarnas anteckningar om olika recept och behandlingar. Bilder från festligheter, vykort, sociala sammanhang och skidtävlingar. De levande människorna som befunnit sig på Österåsen, de flesta i ganska ung ålder.

Forskningsområde:

spår efter människor som varit på Österåsen
patienter/läkare/personal
brev

fotografier
det sociala livet
teaterföreställningar
anhöriga att intervjua

Centralt i rummet är det bruna podiet där kistan placerades vid minnesstund för den avlidne. I en glasmonter finns en stor glasflaska med namn blåstrade från personer som avlidit på sanatoriet. I glasmontern finns en lampa som ger ljus åt namnen. På hyllan står föremål som representerar livet på sanatoriet. Målningar, porslin från olika tider och andra vardagsföremål. De byts ut efterhand och ersätts med fotografier eller föremål som berättar om det sociala livet under sjukdomstiden.

Behållare med namn blåstrade på
glaset, namn från personer som
avlidit på Österåsen.

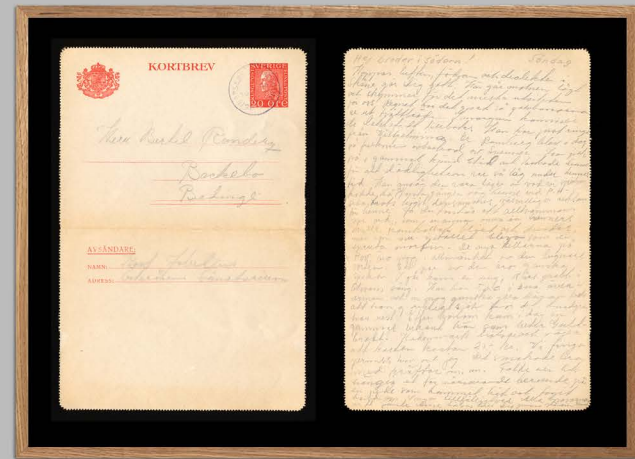
På minnesrummets högra vägg finns inramade fotografier från vykort som skrivits av patienter och skickats till anhöriga och vänner. Mot väggen är bord placerade med nedsänkt botten. Där finns unika objekt. Bordet har en ledslinga monterad runt kanten som ger ljus åt föremålen och en topp av glas eller plexiglas. Text från vykortet är svårläst och finns nedskrivet under bilderna eller på lösa A4 blad eller inläst att lyssna på via länk.

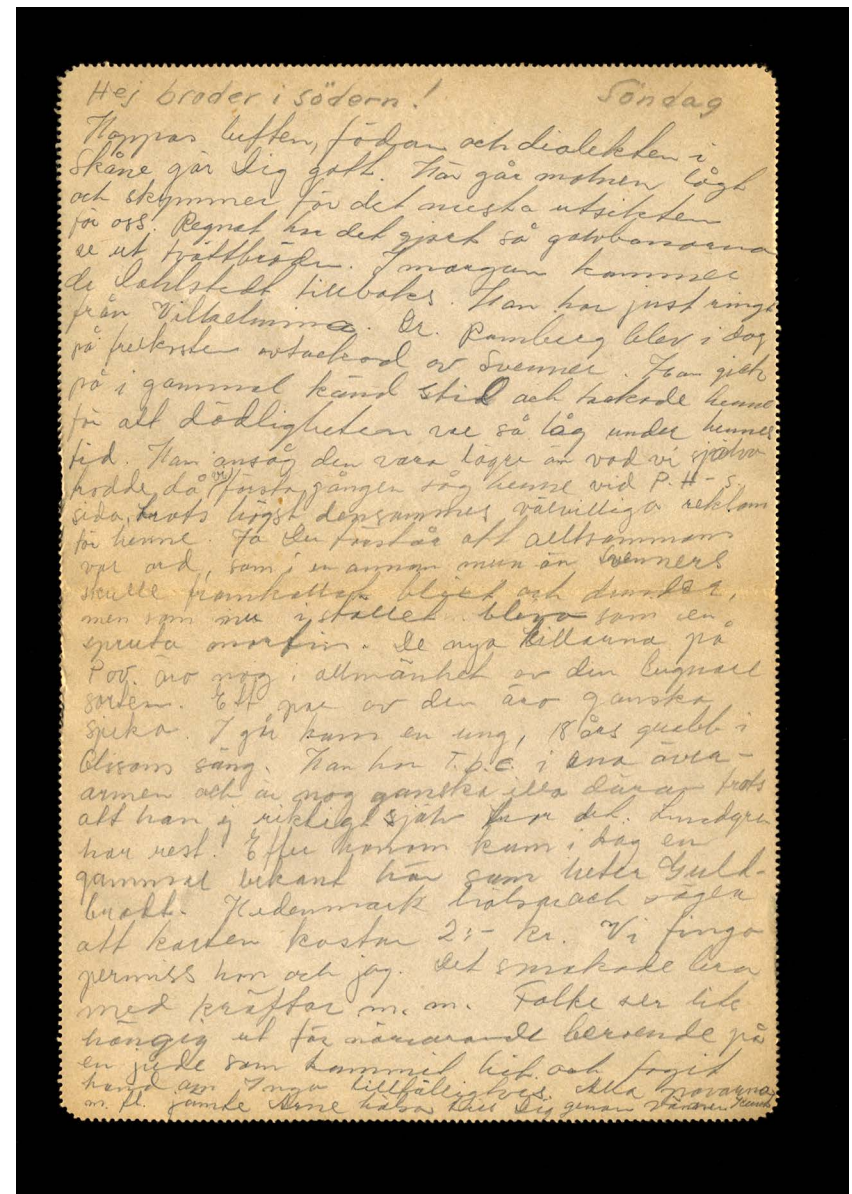
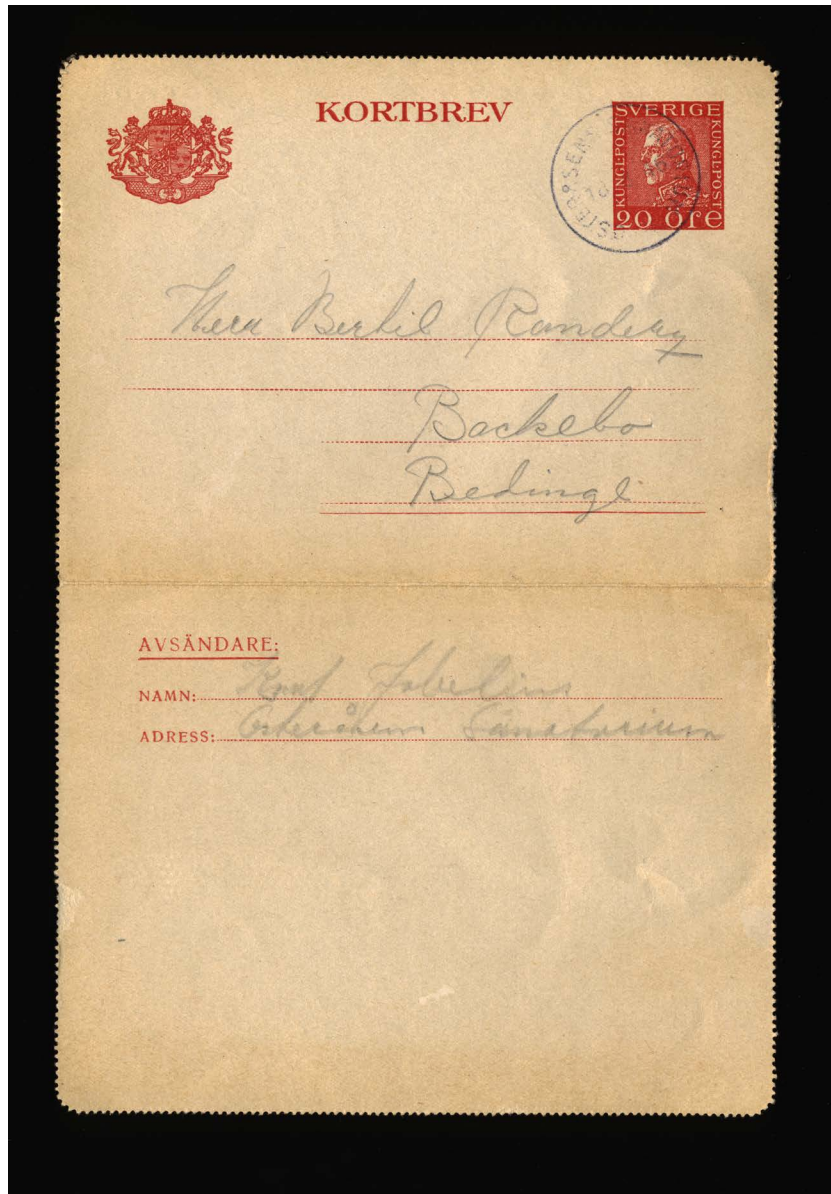
Exempel på hur objekt kan placeras i "lådboard".
 Lådorna är tillverkade av plywood med underrede av trä.
 Botten är klädd med svart textil.

1. Бюро в здании Главного штаба в Петрограде.
 2. Письмо от Николая Ивановича Губкина к Николаю Николаевичу Губкину.
 3. Письмо от Николая Николаевича Губкина к Николаю Ивановичу Губкину.
 4. Письмо от Николая Николаевича Губкина к Николаю Ивановичу Губкину.
 5. Фотография здания Главного штаба в Петрограде.
 6. Фотография леса в Петрограде.
 7. Фотография пейзажа в Петрограде.
 8. Почтовая открытка с изображением здания Главного штаба в Петрограде.
 9. Почтовая открытка с изображением леса в Петрограде.

1. Почтовая открытка с изображением здания Главного штаба в Петрограде.
 2. Письмо от Николая Николаевича Губкина к Николаю Ивановичу Губкину.

Brevet finns uppläst på följande länk:

<https://soundcloud.com/lisawc/kortbrev-fran-kent-18-augusti-1946>

Mortuariets inre rum öppnas med en marmorerad dörr. Där möts man av en plåtbädd med avlopp som användes för obduktion. Genom ett stort fönster ser man skogen. Det inre rummet är som det yttre, fyllt av kropp och ande, men här handlar det om den vetenskapliga behandlingen.

Läkarnas röster och den inställning och kunskap som var präglad av sin tid och sökandet efter bot och bättring. Olika behandlingsmetoder, rostfri inredning och plåtbädden för den avlidna kroppen. Båren som den döda kroppen flyttades med.

Och röntgenkameran. Glasnegativ från de röntgade lungorna. Läkarnas anteckningar om olika recept och behandlingar. Uttdrag är dödsböcker och journalanteckningar.

FORSKNINGSOMRÅDEN
apparater
redskap
vetenskap
röntgenfotografering
kunskapsinhämtning
läkare som arbetat på Österåsen

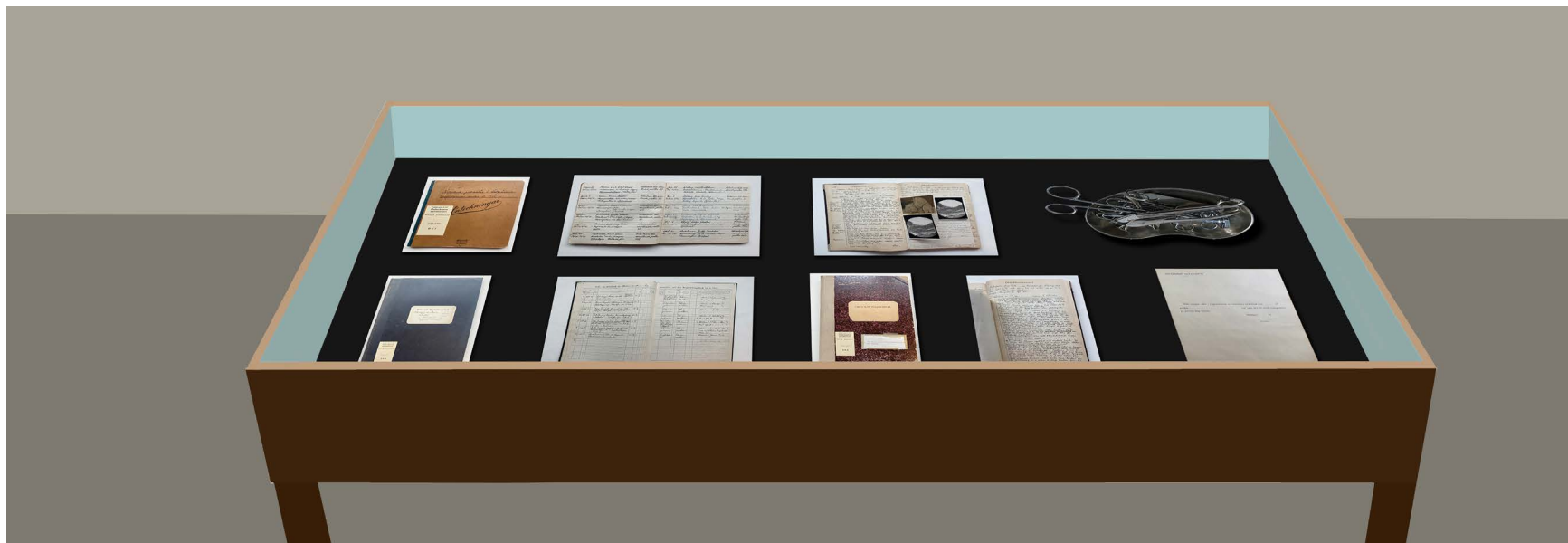
Samlingen med fotografier på glas ska förvaras mörkt och i jämn temperatur och inte lämplig att visas som original. Lådor av metall eller trä monteras på vägg på samma höjd som hyllan i minnesrummet. Urval från samlingen av glasbilder printas på glasskivor som blir lådornas front. I lådorna monteras ljuslister. Formatet är lite större än originalbilderna.

Forskningsområde;

"Jag har sett min egen död!" sa Anna Bertha Röntgen när hon såg den allra första röntgenbilden som föreställde hennes egen hand. Hennes make Wilhelm Conrad Röntgen upptäckte röntgenstrålarna 1895, en av de viktigaste innovationerna i medicinens historia.

(Tekniska museet)

Fascinationen av att se in i människokroppen var omvälvande. Bland Österåsens glasbilder finns en serie som kan vara intressant att visa och undersöka hur de speglar omständigheter och förhållningssätt till kropp, folkhälsa och etnicitet bl.a.

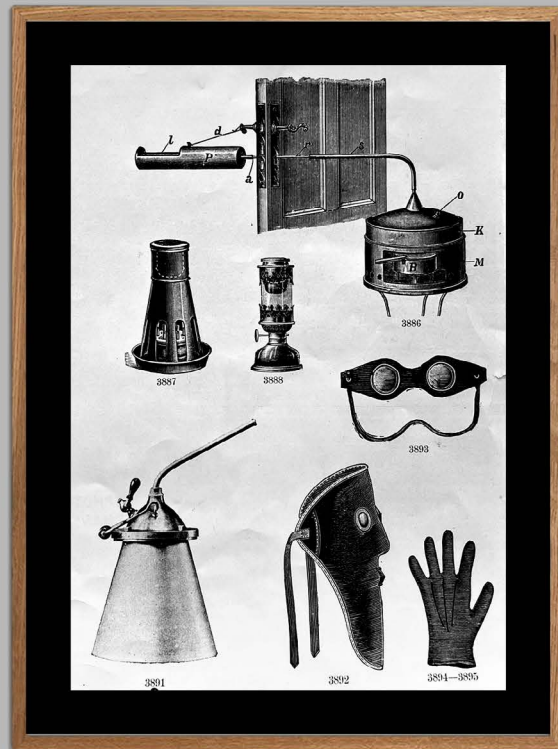
Exempel på hur objekt kan placeras i "lådboarden". Lådorna är tillverkade av plywood med underrede av trä. Botten är klädd med svart textil.

Det finns två skåp på var sin sida om fönstret. I det högra skåpet kan två hyllor vara öppna för visning av olika instrument och apparater med beskrivning av vad det är och hur det har använts.

I de öppna hyllorna monteras ledlist osynligt, för ljussättning. Övriga hyllor kan användas för förvaring av föremål som byts ut då och då. De täcks med plexiglas som är opakt.

På obduktionsrummets högra vägg hängs inramade fotografier som visar olika vetenskapliga metoder och hjälpmedel

Mortuariet ligger ensamt som Österåsens sista utpost mot skogen.
Befolkat med en unik historia och levnadsöden.

I minnesrummets två fönster monteras ett mjukt varmt ljus. Ljuset kopplas till ett skymningsrelä. När mörkret når en viss nivå tänds ljuset och lyser tills dagsljuset kommer. Ljusets varma sken påminner oss om de människor som bott och levt på Österåsen.

Maj- Juni 2021 besökte Janne och jag Österåsen. Vi kom till likboden vid 19-tiden. En ljus kväll med sol och svag vind. I rummen speglades ljuset på alla väggar. Fönsterglasen gav speglingarna en poetisk skärpa. Vi fotograferade och förundrades över det flyktiga, rörliga ljuset. Hur skulle man kunna arbeta med ett fiktivt ljus som gav en liknande upplevelse utan komplicerad digital teknik, frågade vi oss.

Nu undersöker jag vad som händer om man skickar ljus genom slipad kristall som sakta snurrar via en rörlig platta, omgiven av flaskor vaser och andra glasföremål. Tänker på allt vackert glas jag sett när jag gått runt på Österåsens vind och mortuariet.

Renovering av huset

Indragen el och wifi

Vid renovering av hus ska omsorg läggas på att bevara allt så intakt som möjligt

Målning interiört utförs som konservering av befintlig målning med färgmaterial i original

Uppskattning av kostnader maj 2022:

3 Lådbord 25 000 kr	
med plexiglas	4 200 kr
10-15 ramar med museiglas	15-22 500 kr
Blästring av glas med namn	5 000 kr
Glasmonter med inmonterad belysning	10 000 kr
Hylla för vardag och fest	1 500 kr
Ledbelysning	5 000 kr
Plexiglas till skåp	2 800 kr
6 st Print av glas till röntgenbilder 1495	8 970 kr
Skåp till röntgenbilder	10 000 kr
Mediaspelare och högtalare	8 000 kr

Summa 77 970 kr exkl moms och frakt

Konstnärsvode ca 3 månaders arbete 150 000 kr exkl 6% moms

med F-skatt enl. KROs rekommendationer

Måttatta skisser och ritningar

Materialval

Förberedelser av fotografier

Print av foto

Inramning

Projektledning

Ljudinspelning och montering

Tillkommer hyror och frakter

BAKGRUND

Hösten 2019 är första gången som jag besöker den vackra lilla byggnaden som gränsar mot skogen på Österåsen. Det var ett möte som berörde mig starkt. Tillsammans med Kirstin Burckhardt, en tysk konstnärskollega från Berlin, tillbringade jag 3 dygn på Österåsen.

Vi studerade sanatoriehistoria, dokumenterade likboden med obduktionsrum och medicinska instrument. Jag fångades av några enkla lådor med historiska glasfotografier av röntgenbilder. Juni 2020, under första vågen av Corona, besökte jag byggnaden igen. Nu för att hämta lådan med bilder till min atelje där jag under några veckor hade ett köksbordsrecidens och digitaliserade glasbilderna från sanatorietiden.

Varje gång jag kom till Österåsen träffade jag Katarina Krutar. Vi hade samtal om likboden och olika tankar kring hur den skulle kunna användas i dag. Som museum, mötesplats för samtal, förråd av material från sanatorietiden mm. Tydligt var att det fanns ett stort intresse att bevara och visa historien. Frågorna var; på vilket sätt, för vem, vad ska man visa, hur ska det finansieras och vem/vilka ska göra det.

Jag kontaktade min kollega Janne Björkman och vi träffade Katarina tillsammans och pratade om möjligheter att genomföra ett skissförslag som visar hur mortuariet skulle kunna tas till vara med sin historia.

Genom KC-Nord sökte Janne och jag skisspengar som beviljades i november 2020. Då var Corona ett faktum. Det gick inte att röra sig fritt längre i landet. Genom restriktioner blev vårt första besök på Österåsen först i slutet av maj 2021. Under två dygn undersökte vi alla utrymmen vi fick tillgång till, fotograferade och filmade. I slutet på juni var vi på Landsarkivet i Härnösand. Vi beställde fram ritningar, dödsböcker och journaler, brev och tidskrifter för att förstå hur det var att befinna sig i tid och rum på Österåsen.

Vi bokade in september som en månad att starta det konkreta arbetet med skisser. Den 17 augusti dog Janne hastigt. Under våren 2022 omsätter jag våra samtal och besök till ett skissförslag. Ett underlag för framtida gestaltning. Tredje maj presenteras förslaget på Österåsen

Lisa W Carlson